

Intervju med Gerd Bjørhovde

9. oktober 2008

Du kom tidlig til universitetet i Tromsø (UiT), og her har du blitt?

Jeg var student i Oslo og avsluttet med engelsk hovedfag der. Jeg var studentrepresentant i det som da kaltes seksjonsrådet og husker at det ble referert til planer om et universitet i Nord-Norge. Holdninga i engelskmiljøet på Blindern var negativ. Jeg er litt hissig av meg, og dette provoserte meg. For jeg visste allerede da at jeg ville reise tilbake til Nord-Norge, og for meg ville et universitet i nord kunne bety en fantastisk anledning for å søke en spennende jobb. Engelsk var jo ikke blant de fagene som ble tilbudt først da Universitetet kom, men jeg var en av de tre første som fikk stilling da de først ble utlyst.

Men det var altså en viss skepsis i det engelskfaglige miljøet på Blindern?

Det var et Oslo-dominert miljø, og gjennomgangstonen var at «det er jo ingen som vil reise til Tromsø, det er nesten på Nordpolen. Fagfolk vil ikke bidra til å bygge opp noe sånt der». Jeg syntes slike utsagn var utrolige.

Men i 1974 var tilbudet i engelsk på plass ved UiT?

Jeg startet i 1972 som lektor på lærerskolen i Tromsø, der det var opprettet et videreutdanningstilbud i engelsk. Jeg arbeidet på lærerskolen fram til 1974 sammen med Britt Jakobsen og Lisbeth Ytreberg. Jeg hadde hele tiden lyst til å jobbe med å utvikle engelskfaget. Hadde bestandig gjort det svært godt på eksamener og fått masse positiv tilbakemelding. Til slutt måtte jeg jo begynne å tro på at jeg kanskje hadde noe å fare med. Så jeg søkte jobb på Universitetet, ble tilsatt i 1973 og tiltrådte i januar 1974. Det har jeg aldri angret på.

Da var du med på å bygge opp et nytt studietilbud?

Ja, og det var veldig spennende, ikke minst fordi min veileder fra Oslo, Kristian Smidt, professor engelsk litteratur, var her i Tromsø de første årene. Han hadde jo en ballast med seg som var veldig nyttig. Den tredje som ble ansatt, var en amerikaner. Jeg synes det var kjempespennende, det var jo veldig artig med studentene. Noen av dem likte bedre å protestere enn å lese pensumlitteratur.

<http://doi.org/10.7557/15.4343>

Jeg har aldri hatt stipendiatstilling, så jeg gikk rett inn i en mellomstilling. Vi skulle utdanne skolefolk, og hadde ikke tid til å forske så mye. Jeg synes likevel det gikk greit. Men det var faktisk ganske stor forskjell på forskningens status ved humanistiske fagene sammenlignet med medisin og realfag.

Har du savnet et større miljø?

Det har vært veldig fint i Tromsø, ikke minst på grunn av ordningen med forskningstermin, som har gjort det mulig å reise ut i verden. Jeg har hatt spennende utenlandsopphold og fått samarbeidspartnere og venner både i Nord-Amerika og i Storbritannia. På Hum-fak (Det humanistiske fakultet) bidro Åse Hiorth Lervik til et samarbeid på tvers av fagdisiplinene. For eksempel hadde vi årlige åpne forelesningsserier om litteratur.

Jeg har vært samfunnsengasjert helt fra studietiden, og det finns mye samfunnsengasjement i litteraturen. Jeg kaller meg også for kvinneforsker, fordi det er kvinneperspektivet i litteraturen og kvinnelige forfattere som har stått sentralt i mitt faglige engasjement.

Kan du utdype ditt engasjement når det gjelder kvinneperspektivet?

Det begynte tidlig. Helt fra jeg var unge, undret jeg meg over hvorfor ikke broren min skulle vaske kopper. Hva gjorde at det ble gjort forskjell på gutter og jenter? Men jeg har lite å klage på, for jeg hadde foreldre som satset på at alle deres fire barn, uavhengig av kjønn, skulle få utdanning. De mente det var det viktigste de kunne gi sine barn. Det var slett ikke alle i min generasjon, og særlig ikke de fra Nord-Norge, som opplevde en slik foreldreholdning. Jeg hadde f.eks. en venninne med en far som var læstadianer. Hun var den yngste av fire søstre og var den eneste av dem som fikk lov til å ta artium.

Da jeg da kom til Universitetet i Tromsø, var det et kvinneopprør i gang, preget av 68-generasjonen. Den nye kvinnebevegelsen som startet på tidlig 1970-tallet, hevdet at kvinner hadde like mye oppi hodet og var like viktige som menn. Kravet var at dette måtte gis uttrykk i politikk og øvrig samfunnsliv. Det har vært noe av utgangspunktet mitt politiske engasjement.

Mye publisitet rundt Kvinnforsk og forskingsstafetten?

Ja, det kom på slutten av 1980-tallet. Jeg tror jeg har vært med femseks perioder i Likestillingsutvalget, men Synnøve des Bouvrie har vært med enda lenger. I denne perioden ble det utviklet en del nye måter å jobbe på. Blant annet laget vi det som heter nettverk for kvinner i

forskning. Det besto av folk fra alle de forskjellige miljøene. Ikke minst når det gjaldt å få ressurser til forskningsprosjekter, var Kvinnforsk, som først var et nettverk, men nå er blitt et senter, viktig. Jeg var med på å stifte nettverket. Jeg har vært med på alt dette. Kvinneforsker-maraton var en av tingene som jeg har stått mest på for å få til.

Dere var påpasselige med å få økt kvinneandelen i forskerstillinger?

Da kampen for Polarinstituttet var avgjort, fikk vi laget skjorter der det sto: «For øvrig er det min mening av Universitetet i Tromsø trenger flere kvinnelige forskere». Selvsagt ga vi en av disse til rektor Mjøs. Det er fortsatt viktig at man av og til tar noen vrier for å få opp kvinneandelen. Jeg synes vi er blitt bedre på dette de siste årene.

Women's Worlds – også en fin måte å profilere Universitetet og Tromsø på?

Jeg tok initiativet til at vi skulle søke om å få dette arrangementet. Når vi først hadde fått det, så måtte jeg ta hovedansvaret for at vi skulle få det til. Det var et kjempeløft. Det er det største arrangementet Universitetet har stått bak, med ca. 1800 deltakere. Når vi skulle ha deltakere fra absolutt alle kontinenter, kan du tenke deg at her var store utfordringer mht. logistikken.

Jeg er jo patriot av dimensjoner, så jeg synes det var kjempehyggelig. Når jeg nå deltar på tilsvarende konferanser rundt i verden, jeg var i Berlin for to år siden og i Nederland et par år før det, så kommer ofte folk bort til meg og uttrykker sin begeistring for Tromsø: «Ååå! Tromsø, det var så flott». Det er artig. Tromsø fikk mange venner som et resultat av Women's Worlds i 1997.

Hva med landsdelsperspektivet?

Jeg husker et oppslag i Forskerforum for et par år siden, tror jeg, om det høye antallet utenlandske medarbeidere på Universitetet i Tromsø. De utgjorde ca. 20% av de faglig tilsatte. Jeg sa at det virker som det er lettere å rekruttere folk fra andre deler av verden til Tromsø enn fra Oslo-området. Polarinstituttet er et godt eksempel her. Jeg er sjøl gift med en fra Oslo som kom hit på 70-tallet, og som aldri vil reise herfra. Vi har hele tiden et behov for å få bekreftet av vi er like gode og vel så det som de sørfra. Det er irriterende å måtte innrømme at det er sånn. Det bunner kanskje i en form for nordnorsk mindreverds kompleks. Og det hjelper neppe noe særlig å fortrenge det heller.

Du er noe så forholdsvis uvanlig som både professor og kommune-politiker?

Jeg manglet én stemme på å bli ordfører en gang. Jeg har vært nestleder i et av hovedutvalgene. Jeg var gruppeleder på 90-tallet for SV i kommunestyret i to perioder. Å være gruppeleder var enormt krevende ved siden av full jobb, for det var ikke frikjøpsordninger i det hele tatt.

Jeg ble første gang valgt inn i kommunestyret i 1975. Da hadde jeg et lite barn og fikk ett til kort tid etter. Jeg var fagforeningsleder for NTL (Norsk Tjenestemannslag) i noen år. Jeg ble professor i 1990. Vi var sju kvinner som fikk professorkompetanse det året. Det var resultat av et ekstra løft for å heve prosentdelen av kvinnelige professorer. Før 1990 hadde det aldri vært mer enn to kvinner samtidig i professorstillinger ved Universitetet i Tromsø.

Hvordan blir Universitetet oppfattet i politiske fora i Tromsø kommune?

Jeg var i perioder både frustrert og provosert over kommunestyret. Husker møter på 1970-tallet da jeg fikk inntrykk av at Universitetet var et hår i suppa. Institusjonen ble assosiert med radikale studenter som gikk i demonstrasjonstog. Selv om jeg måtte skille mellom det å være universitetsansatt og lokalpolitiker, var jeg nok mest universitetsmenneske når jeg reagerte på andre kommunepolitikeres holdninger til studentene, når det f. eks. gjaldt prisen for å ha barn studentbarnehagene. Studentene ble omtalt som om de var privilegerte mennesker som godt kunne betale full pris. I andre universitetsbyer har det vært vanlig med rabatterte barnehagepriser. Jeg kan ikke forklare slike holdninger på annen måte enn at vi har kortere historie på dette med å være en universitetsby. Men det har gått seg veldig bra til etter hvert. Nå snakker man med store ord om hvor viktig universitetet er og hvor mye det har betydd.

Jeg tror det kan ha verdi at noen universitetsansatte har gått inn i lokalpolitikken. Sikkert bra å erfare at til og med en professor kan delta i diskusjoner og høres helt vanlig ut. Det hender at kolleger av meg på UiT spør meg hvorfor jeg i alle dager gidder å tulle med kommunepolitikken. Da har jo jeg brukt å si at det som er bra med politikken, er at der vet vi hvem som er våre venner og fiender. Det dreier seg om opposisjon og posisjon. Det er med andre ord klare roller. På Universitetet er det mye maktpolitikk, og ofte foregår maktspelet under jorda, indirekte og i det skjulte.

Man kan si hva man vil om politikk i sin alminnelighet og om kommunestyret i Tromsø i særdeleshet. Men det er også slik at man kan være djupt uenige og diskutere så busta fyker og så etterpå gå ut og ta en øl sammen på tvers av de politiske skillelinjene.

Har du som harstadværing hatt tilknytning til Høgskolen i Harstad?

Nå sitter jeg i styret for Høgskolen i Harstad, men det er bare siden i 2003. Det er ikke nødvendigvis sånn at man blir profet i sin egen hjemby. Jeg regner det som et virkelig høydepunkt i min karriere da jeg i 2003 holdt 17.-maitalen i Harstad. Det var et oppdrag jeg tok på alvor. Ble veldig glad etterpå da en Frp-politiker roste talen min. Men jeg føler meg mer og mer som tromsøværing. Har jo noen ganger sagt at jeg er glad for at det ikke ble universitet i Harstad, men i Tromsø. Tromsø har forandret seg enormt som en følge av Universitetet.

Fryktet du noen ganger i den første tiden for at UiT skulle mislykkes?

Nei, aldri. Universitetet i Tromsø var et så viktig distriktspolitisk prosjekt, hvor det sto så mye prestisje på spill at en var nødt til å lykkes. Jeg blir jo nesten nervøs når jeg tenker tilbake på den første tida. Jeg husker godt at det var noen som hevdet at det var helt urealistisk at studenttallet noen gang ville overstige 2000. Jeg husker også da det begynte å tette seg litt til økonomisk. Jeg satt i universitetsstyret fra 1983 til 1985, og da opplevde vi reduserte budsjetter. Da var det seriøst vurdert å bygge ned aktiviteten og inndra noen stillinger. Vi fikk også kniving mellom fagene om stillinger. Det kunne eksempelvis være snakk om å inndra en stilling fra tysk og i stedet opprette en stilling i data. Fra slutten av 1980-tallet fikk vi sterk studenttilstrømning og tilsvarende økning i bevilgningene.

Økonomien er blitt sterkt knyttet til studenttall og studiepoeng?

Det er en kjempeforandring som har skjedd. Og den er ikke populær. Men det er litt for mye snakk om at alt var bedre før. Mange av de nye styringsgrepene som tas, er faktisk forbedringer. Det jeg savner mest, sammenlignet med 1970- og 80-årene, er viljen vi hadde til å stå på og gjøre alt vi makter uten å være så opptatt av å telle timer.

Vi får stadig høre at Universitetet i Tromsø har for høy basisfinansiering sammenlignet med de andre universitetene. Da er det viktig å ha med seg at vi skal dekke et svært bredt fagspekter. Det betyr at noen fag blir kostbare. Og hvis vi ikke får aksept for dette, så kan vi risikere at den tykke delen av Norge som er fra Trøndelag og sørover, blir enda tykkere på bekostning av Nord-Norge. Jeg tror det er riktig, som det har vært hevdet i løpet av de siste par tiårene, at UiT er det mest vellykkede utviklingsprosjektet som har vært satt i gang i Nord-Norge. Dette er litt vanskelig for meg å si, som selv tilsatt ved institusjonen. Men det er et utbredt syn utenfor Universitetets vegger.

Når vi trekker linjene tilbake fra 60-tallet, kan vi se tilbake på ei utrolig utvikling. Bare det at nå kan vi reise sørover og snakke vår egen dialekt uten å bli bekymret for at noen skal begynne å himle med øynene. Jeg tror at Universitetet har bidratt betydelig her. Det er faktisk blitt lagt mange byggesteiner innenfor alt som går på arkeologi, litteratur, historie og kultur. I tillegg kommer de viktige innsatsene innenfor marin bioteknologi, nordlysforskning og ikke å forglemme medisinsk forskning. Det er klart at dette betyr noe.

Trenger vi et bedre nordnorsk nettverk innen forskning og høyere utdanning?

Vi har snakket mye om dette i universitetsstyret og i ledelsen. Men en blir jo bare igjen og igjen påminnet om hvor forsiktig man må trø. Avstanden er betydelig mellom 17.-maitalene og realitetene. Universitetsstyret var jo allerede i 2005, da fusjon mellom Høgskolen i Tromsø og universitetet var oppe, inne på at vi burde gå inn for å etablere Universitetet i Nord-Norge, bestående av alle nåværende institusjoner. Det er nok det som er framtiden.

Når det gjelder fusjonen, har jeg alltid sagt at nettopp på grunn av at kunstfagene er så dårlig stilt på universitetet, åpner fusjonen for noen svært spennende muligheter som vi neppe ellers ville fått.

Vil fusjonen føre til svekket forskningskompetanse og kvalitet på forskningen?

Dette er det nok andre som er mye mer opptatt av enn meg. Men jeg synes det er verdifullt at vi får en større bredde i kompetansen, og ikke minst at vi er nødt til å se nøye på hvordan vi definerer kompetanse. I det perspektivet synes jeg at Musikk-konservatoriet er svært interessant. Fusjonen vil også gjøre at institusjonen får relativt flere kvinner. Det gjelder ikke minst helsefagene. For øvrig synes jeg at kravene til utdanning og kompetanse innenfor de forskjellige yrker i helsesektoren virker svært unaturlig. Jeg har heller ikke glemt striden på 90-tallet om hvem som kunne lede avdelingene på UNN (Universitetssykehuset Nord-Norge, den gang Regionsykehuset i Tromsø, RiTø). Den avdekket ikke minst sterke profesjonsinteresser.

Jeg er selvsagt ikke sikker på at man får alt til som man ønsker, men velger å se på fusjonen som en enestående mulighet til å se ting mer i sammenheng.

Mangler Universitetet i Tromsø de unike og eksellente forskningsmiljøene?

Vi er jo i front på noen felt. Slik er det ved de aller fleste universitetene, og slik vil det måtte være. Vi har jo helt konkrete bevis gjennom våre to sentre for fremragende forskning på at vi kan hevde oss på høyt nivå. Har du først fått til noe slikt, så inspirerer det andre til å strekke seg lengre. Men på den annen side synes jeg det er viktig å se noe mer grundig og kritisk på et begrep som eksellens. Det har nemlig vært en tendens til at definisjonene og kriteriene som er innarbeidet og vel kjent innen medisin og naturvitenskap, er blitt tatt i bruk litt for ukritisk også innenfor humaniora. I den sammenheng er det også nærliggende å trekke fram de kriterier som brukes for å verdsette ulike måter å publisere forskningsresultater på. For eksempel gir det relativt sett altfor dårlig uttelling å skrive hele monografier i forhold til korte artikler i bestemte tidsskrifter. Jeg møtte en medisinsk forsker ved Universitetet i Oslo som snakket om å måtte søke om penger for å kunne betale for å få artikler publisert i de rette organer. En ting var altså å få et arbeid godtatt for publisering, men så skulle han dessuten betale for «spalteplass».

Så spør det hvor mange publiseringskanaler man kan ha, før det blir fullstendig uoversiktlig. Når det gjelder dette med å telle publikasjonspoeng, så aksepterer jeg at vi har måter å registrere eller måle på. Men vi må med visse mellomrom spørre oss om vi har valgt de rette måtene å gjøre dette på. Her kan fusjonen være gunstig, siden Høgskolene har vært så opptatt av ulike former for formidling. Det må utvikles ordninger som sikrer oss at formidling, ikke minst allmennrettet, gir publiseringspoeng.

Jeg leder en departementsoppnevnt nasjonal komité, *Kvinner i forskning* eller *Integreringskomiteen*, som særlig skal jobbe for å få flere kvinner inn i forskning. Vi skal sammen med Kunnskapsdepartementet gjennomføre en nordisk konferanse i løpet året, der vi blant annet skal se nærmere på begrepet eksellens i forskningssammenheng. Vi spør om begrepet er kjønnsnøytralt, og vi vil se på bruken av betegnelsen i forhold til de forskjellige fagene. For egen del ser jeg fram til å få tenkt nærmere over hva dette og tilsvarende begrep egentlig innebærer. Nye ord og begrep oppstår og tas i bruk i academia. Vi tror vi vet hva de står for, men de er ikke nødvendigvis nøytrale.

Får mastergradsstudenter så mye veiledning at det kan gjøre dem uselvstendige?

Dette er et svært viktig tema. Kvalitetsreformen la jo vekt på at her skulle man gi undervisning og veiledning av høy kvalitet og få bedre fremdrift i studiene. Men jeg synes jo det går for langt når heller ikke

doktorgraden skal være noe selvstendig arbeid. Det blir stadig mer utbredt at emnet fastsettes av en veileder og doktorgradskandidaten trekkes inn i et team ledet av den samme veilederen. Dette synes jeg er å gå for langt. Håper jo virkelig at vi skal finne de gode hodene, særlig på doktorgradsnivå, og da må de utfordres til å jobbe og tenke selvstendig. Jeg blir litt nervøs når jeg hører sånt. Men det er heldigvis heller ikke slik det foregår innen humaniora og neppe heller innen samfunnsfag. Uansett må jo poenget være at et doktorarbeid skal stimulere og utvikle evnen til kritisk og selvstendig tenking.

Er dagens studenter dyktige nok?

Jeg tror det, men det er jo de som hevder at det er for mange som studerer. Jeg hørte nettopp en tilsatt ved Universitetet i Oslo hevde at det var alt for mange som tok doktorgraden. Dette måtte ifølge vedkommende bety at kvaliteten går ned. Det er en ikke uvanlig holdning innen akademia blant dem som har vært der en stund, at det var så mye bedre studenter før. Dette vil ikke jeg være med på. Men man kan jo bli litt betenkt når man hører at til og med doktorgradsstudenter henter inn stoff direkte fra nettet uten å oppgi kilder og heller ikke at det dreier seg om sitater. Til alt overmål lot man det passere. Dette eksempelet er fra et ph.d.-kurs i medisinsk etikk ved Universitetet i Oslo. Hvis det er tilfelle at de ikke har oppfattet at de faktisk skal oppgi kilder, da må man faktisk insistere på at det må stilles krav om felles start- eller innføringskurs. Det kan godt hende det er rett.

Tilfreds med ditt universitetsliv i Tromsø?

Jeg synes jo det har vært kjempeartig. Jeg føler meg så privilegert som har vært på en arbeidsplass som har gitt så mange muligheter og utfordringer, men som aldri har vært kjedelig. Jeg har jo vært sint noen ganger, og jeg har også vært dratt inn i ganske tøffe konflikter med førstesideoppslag i Nordlys. Det var ubehagelig å bli beskyldt for å ha lekket i forbindelse med en tilsettingssak. En lang historie som jeg ikke skal gå inn på her. Vil bare minne om at jeg fikk full støtte fra min fagforening NTL. Da den saka verserte på sitt verste, hadde jeg noen dager da jeg ikke hadde lyst til å gå på jobb. Så ubehagelig var det. Men på en måte gir også slike erfaringer en bekreftelse på hvor spennende det er å jobbe i en virksomhet som dette. Men energi og nysgjerrighet må man ha.